

ΝΑ ΚΕΡΔΙΣΟΥΜΕ ΤΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ (Νοέμβριος 2006)

Συγγραφέας: Στ. Δήμας

Αποτελεί τιμή για μένα, που μου δίνεται η ευκαιρία να σας μιλήσω σήμερα για μια από τις μεγαλύτερες απειλές που αντιμετωπίζει ο πλανήτης: τις κλιματικές αλλαγές. Επιτρέψτε μου, καταρχάς, να ευχαριστήσω την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς καθώς επίσης και την Τράπεζα της Ελλάδος για την διοργάνωση της σημερινής εκδήλωσης, η οποία είναι πολύ επίκαιρη για διάφορους λόγους:

Πρώτα, γιατί την περασμένη Δευτέρα δόθηκε στη δημοσιότητα από την βρετανική κυβέρνηση η έκθεση του Sir Nick Stern για τις οικονομικές επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών. Δεύτερο, γιατί την επόμενη εβδομάδα αρχίζει στο Ναϊρόμπι η ετήσια διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την αλλαγή του κλίματος. Και τρίτο, επειδή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόκειται να λάβει εντός των επομένων εβδομάδων σειρά σημαντικών αποφάσεων σχετικά με την πολιτική για τις κλιματικές αλλαγές.

Το θέμα των κλιματικών αλλαγών είναι πρώτα απ' όλα ζήτημα επιστημονικό. Και παρά τα όσα μπορεί να διαβάζουμε μερικές φορές στον τύπο, υπάρχει ευρύτατη συναίνεση μεταξύ των ειδικών ως προς τις αιτίες που προκαλούν την αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη. Όπως είναι γνωστό, η αύξηση της θερμοκρασίας οφείλεται στις εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα και άλλων αερίων του θερμοκηπίου, τα οποία δημιουργούνται κυρίως από ανθρώπινες δραστηριότητες, ειδικότερα από την καύση ορυκτών καυσίμων. Σήμερα οι συγκεντρώσεις του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα βρίσκονται στα υψηλότερα επίπεδα, εδώ τουλάχιστον και 450.000 χρόνια.

Στη διάρκεια του 20ού αιώνα, η μέση θερμοκρασία αυξήθηκε περίπου κατά 0,6 βαθμούς Κελσίου παγκοσμίως και σχεδόν κατά 1 βαθμό Κελσίου στην Ευρώπη. Η μέση θερμοκρασία του πλανήτη αυξάνεται πλέον κατά 0,2 βαθμούς Κελσίου. Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή σε ό,τι αφορά το κλίμα, διαπιστώνουμε ότι πρόκειται για ένα

απίστευτα ταχύ ρυθμό αλλαγής. Το 2005 ήταν το θερμότερο έτος στο βόρειο ημισφαίριο, ενώ τα 7 θερμότερα έτη που έχουν καταγραφεί, είναι όλα μετά το 1997.

Οι συνέπειες των κλιματικών αλλαγών, που λαμβάνουν ήδη χώρα, είναι πολύ σοβαρές –και ορατές. Η Αυστραλία και η νότια Κίνα πλήττονται από έντονη ξηρασία. Οι πάγοι της Αρκτικής λιώνουν και οι παγετώνες σε όλο τον κόσμο συρρικνώνονται. Σήμερα οι πολικές αρκούδες περπατούν κυριολεκτικά πάνω σε ένα πολύ λεπτό στρώμα πάγου και απειλούνται με εξαφάνιση. Κατά τη διάρκεια του καύσωνα του περασμένου Ιουλίου στην Ευρώπη, οι εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας υποχρεώθηκαν να μειώσουν ή ακόμη και να σταματήσουν εντελώς την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, επειδή ήταν πολύ ζεστό το νερό των ποταμών που χρησιμοποιείται για ψύξη. Το 2005, που είναι το θερμότερο έτος που έχει καταγραφεί ως σήμερα, ήταν και η χρονιά με τους πιο καταστροφικούς τυφώνες στον Ατλαντικό, όπως ο Katrina, ο οποίος προκάλεσε ζημιές ύψους πλέον των 125 δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Αυτά είναι λίγα μόνο από τα παραδείγματα των επιπτώσεων που ήδη βιώνουμε καθημερινά. Η επιστήμη προβλέπει ότι, αν η διεθνής κοινότητα δεν λάβει επείγοντα και δραστικά μέτρα, η αλλαγή του κλίματος θα μεταβάλει τη ζωή στον πλανήτη μας. Θα επεκταθεί η ξηρασία και συγχρόνως θα πλημμυρίσουν οι πυκνοκατοικημένες παράκτιες ζώνες σε όλη τη γη, από το Μαϊάμι ως το Μουμπάι. Θα προκληθούν συγκρούσεις γιατί, σε αρκετά μέρη της γης, θα μειωθούν τα τρόφιμα, το νερό και άλλοι ζωτικής σημασίας πόροι. Θα υπάρξουν περιβαλλοντικοί πρόσφυγες. Θα αποσταθεροποιηθούν οι κοινωνίες μας. Θα υποστεί βαρύτατο πλήγμα η ευημερία μας.

Ας δούμε λίγο και την οικονομική διάσταση του φαινομένου. Ενώ από το 1990 ως σήμερα η οικονομική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση ήταν της τάξης του 32%, στην ίδια περίοδο υπήρξε μείωση των εκπομπών σχεδόν κατά 1%. Στη γλώσσα των οικονομολόγων, κατορθώσαμε «να αποσυνδέσουμε» (de-couple) τις εκπομπές από την ανάπτυξη της οικονομίας –όχι μόνο σε σχετικές αλλά και σε απόλυτες τιμές. Δεν πρόκειται για μικρό κατόρθωμα, ιδίως αν συγκριθεί με την πολύ σημαντική άνοδο των εκπομπών σε άλλες βιομηχανικές χώρες. Αυτό δείχνει ότι η αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών μπορεί να συνυπάρξει με τους στόχους της «στρατηγικής της Λισσαβόνας».

Η Ευρωπαϊκή Ένωση γρήγορα αντελήφθη την απειλή από την αλλαγή του

κλίματος. Με βάση το Πρωτόκολλο του Κιότο έχουμε πλέον αναλάβει ένα φιλόδοξο στόχο: να μειώσουμε τις εκπομπές για την περίοδο 2008-2012, κατά 8% κάτω από τα επίπεδα του 1990. Στο πλαίσιο αυτό, κάθε κράτος-μέλος έχει τους δικούς τους εθνικούς στόχους, που πρέπει να τηρήσει βάσει της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από ένα ευρύ φάσμα μέτρων που αποβλέπουν στη μείωση των εκπομπών, όπως για παράδειγμα η προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, το πλέον καινοτόμο και σημαντικό είναι το σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου. Η εφαρμογή του στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεκίνησε στις αρχές του περασμένου χρόνου. Στο σύστημα αυτό υπάγονται περισσότερες από 10.000 βιομηχανικές εγκαταστάσεις σε όλη την Ευρώπη. Για κάθε μία από αυτές ορίζεται ένα ετήσιο δικαίωμα εκπομπής. Το σύστημα δίνει στις επιχειρήσεις αυτές κίνητρο να μειώσουν τις εκπομπές τους, αφού μπορούν να πωλήσουν στην αγορά δικαιώματα εκπομπής που δεν χρησιμοποίησαν. Οι επιχειρήσεις και εγκαταστάσεις που προβλέπουν ότι θα υπερβούν τα δικαιώματα εκπομπών τους, έχουν τη δυνατότητα να κάνουν τις ακόλουθες επιλογές: Είτε να λάβουν μέτρα για τη μείωση των εκπομπών τους, επενδύοντας π.χ. σε ενεργειακά αποδοτική τεχνολογία, είτε να αγοράσουν περισσότερα δικαιώματα εκπομπής στην αγορά από κάποια άλλη επιχείρηση που έχει μειώσει τις εκπομπές της.

Στο πρώτο εξάμηνο αυτού του έτους περίπου 440 εκατομμύρια τόνοι διοξειδίου του άνθρακα αποτέλεσαν αντικείμενο εμπορίας στο πλαίσιο του συστήματος αυτού. Τα περισσότερα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, έχουν ανακοινώσει στην Επιτροπή τα σχέδια κατανομής των εκπομπών για τη δεύτερη περίοδο εμπορίας δικαιωμάτων του σχεδίου, από το 2008 ως το 2012. Δυστυχώς, αρκετά από αυτά τα σχέδια θέτουν επιτρεπόμενο όριο εκπομπών κατά πολύ υψηλότερο από τις καταμετρημένες εκπομπές της προηγούμενης χρονιάς. Η Επιτροπή είναι αποφασισμένη να διασφαλίσει ότι τα κράτη μέλη θα εκπληρώσουν τους στόχους τους στο πλαίσιο του Κιότο. Στην αξιολόγηση των εθνικών σχεδίων θα είμαστε αυστηροί, αλλά και δίκαιοι. Η Επιτροπή προγραμματίζει να διατυπώσει τη γνώμη της σχετικά με μια πρώτη δέσμη των εθνικών σχεδίων δικαιωμάτων εκπομπής στο τέλος του μηνός.

Τώρα, λίγα λόγια για το μέλλον. Αυτή τη στιγμή εργαζόμαστε ήδη για την περαιτέρω ανάπτυξη του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπών της

Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρώτον, ως το τέλος της χρονιάς ή το αργότερο στις αρχές του 2007, σκοπεύω να προτείνω νομοθεσία για την υπαγωγή του κλάδου των αεροπορικών μεταφορών στο σύστημα εμπορίας εκπομπών. Δεύτερον, ήδη έχουμε ξεκινήσει μια γενική αναθεώρηση του συστήματος εμπορίας. Στόχος είναι η βελτίωσή του και η πιθανή επέκτασή του σε άλλους τομείς, καθώς και σε περισσότερα αέρια θερμοκηπίου, εκτός από το διοξείδιο του άνθρακα.

Απαιτούνται όμως και άλλες πρωτοβουλίες για τον περιορισμό των εκπομπών, όπως για παράδειγμα στον ενεργειακό τομέα. Σημαντική θα είναι η συμβολή του προγράμματος δράσης για την ενεργειακή απόδοση, το οποίο παρουσίασε η Επιτροπή τον περασμένο μήνα. Στόχος του είναι η κατά το 20% εξοικονόμηση των ενεργειακών αναγκών μας μέχρι το 2020. Στην περίοδο μετά το 2012 θα πρέπει να στραφούμε σε μια οικονομία που θα χρησιμοποιεί ολοένα και λιγότερο άνθρακα. Πολλές από τις τεχνολογίες που θα χρειαστούμε για αυτό τον σκοπό υπάρχουν ήδη ή βρίσκονται σε προχωρημένο στάδιο πειραματικής εφαρμογής. Για να ενταχθούν στην οικονομία, απαιτείται ένας συνδυασμός πολιτικών, με μέτρα που θα ενισχύουν την τεχνολογική αλλαγή, όπως το σύστημα εμπορίας εκπομπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και μέτρα τα οποία προωθούν τις νέες τεχνολογίες στην αγορά. Ένα καλό παράδειγμα για αυτό το τελευταίο αποτελεί και το προτεινόμενο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Τεχνολογίας, το οποίο ελπίζουμε ότι θα αρχίσει να λειτουργεί από το 2008. Χαιρετίζω δε ιδιαιτέρως τη δήλωση του Προέδρου M. Barroso ότι πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητά του η αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος.

Η αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών δεν αποτελεί καθήκον μόνον της βιομηχανίας. Είναι σημαντικό να μην λησμονούμε ότι ο καθένας από εμάς μπορεί να συμβάλει σε αυτή την μεγάλη προσπάθεια, αν αλλάξει ακόμη και κάποιες μικρές καθημερινές συνήθειες. Όπως το να κλείνουμε το διακόπτη, όταν δεν χρειαζόμαστε φωτισμό, να ανακυκλώνουμε μεγαλύτερο μέρος των απορριμμάτων και να μην αφήνουμε την τηλεόραση και κάθε άλλη ηλεκτρική συσκευή στο stand-by. Από τον Ιούνιο η Επιτροπή έχει ξεκινήσει μια σημαντική εκστρατεία ευαισθητοποίησης του κοινού σε ολόκληρη την Ευρώπη, χρησιμοποιώντας το μήνυμα «Η αλλαγή του κλίματος εξαρτάται από εσάς!».

Πέρα από όλα αυτά, μεγάλο ρόλο θα διαδραματίσει η διπλωματία για τις κλιματικές αλλαγές. Οι στόχοι του Πρωτοκόλλου του Κιότο, αν και είναι ήδη μια

μεγάλη πρόκληση για τις διάφορες χώρες, αποτελούν ωστόσο μόνο ένα πρώτο μικρό βήμα αντιμετώπισης του φαινομένου –εκπνέουν δε το 2012. Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται στην πρωτοπορία των προσπαθειών για την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών διεθνώς. Όμως τον αγώνα αυτόν δεν μπορούμε να τον κερδίσουμε μόνοι μας. Οι εκπομπές μας αποτελούν μόνο το 14% του συνόλου παγκοσμίως και αυτό το μερίδιό μας θα μειωθεί στις επόμενες δεκαετίες. Την ίδια στιγμή, όμως, θα αυξάνονται οι εκπομπές των αναπτυσσομένων χωρών.

Για να είναι αποτελεσματικό το μελλοντικό διεθνές σύστημα για το κλίμα, απαιτείται η ευρύτερη δυνατή διεθνής συμμετοχή. Απαιτείται η συμμετοχή των Ηνωμένων Πολιτειών, που είναι και η μεγαλύτερη πηγή εκπομπών παγκοσμίως. Είναι όμως σαφές ότι πρέπει επίσης να βρούμε ένα δίκαιο τρόπο συμμετοχής και των ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών, των οποίων οι εκπομπές αυξάνονται με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Η Κίνα ήδη αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη πηγή εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου και η Ινδία την τέταρτη.

Τον περασμένο Δεκέμβριο, στη παγκόσμια διάσκεψη για την αλλαγή του κλίματος στο Μόντρεαλ, συμφωνήθηκε η έναρξη διεθνών συνομιλιών, ώστε να προετοιμασθεί το έδαφος για τη δράση μετά το 2012. Οι συζητήσεις ξεκίνησαν ελπιδοφόρα το Μάιο στη Βόννη και θα συνεχιστούν στη διάσκεψη του Ναϊρόμπι που αρχίζει την προσεχή Δευτέρα. Στόχος μας είναι να οδηγηθούμε σύντομα στην έναρξη διαπραγματεύσεων σχετικά με ένα νέο παγκόσμιο σύμφωνο για την καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει την πεποίθηση ότι στόχος της μελλοντικής δράσης πρέπει να είναι ο περιορισμός της ανόδου της θερμοκρασίας σε παγκόσμιο επίπεδο μέχρι 2 βαθμούς Κελσίου το πολύ πάνω από το επίπεδο στο οποίο βρισκόταν στην προβιομηχανική εποχή. Αν η αύξηση υπερβεί τους 2 βαθμούς, είναι πιθανό να επαληθευθεί το σενάριο των ειδικών επιστημόνων για το κλίμα, σύμφωνα με το οποίο θα επέλθουν αμετάκλητες καταστροφικές αλλαγές στο κλίμα του πλανήτη μας. Και το τραγικό της υπόθεσης είναι ότι πιθανόν να πληγούν εντονότερα οι χώρες που έχουν συμβάλει λιγότερο στην αλλαγή του κλίματος και οι οποίες είναι λιγότερο ικανές να ανταπεξέλθουν στην αντιμετώπισή της. Και βέβαια πρόκειται για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η διάσκεψη του Ναϊρόμπι, που προανέφερα, είναι η πρώτη των Ηνωμένων Εθνών για το κλίμα, η οποία θα πραγματοποιηθεί στην Υποσαχάρια

Αφρική, και δικαίως θα εστιάσει ειδικότερα στα θέματα τα οποία έχουν ύψιστη σημασία για τα αναπτυσσόμενα έθνη. Κύριο θέμα είναι το ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες χρειάζονται βοήθεια για να αντιμετωπίσουν την τεράστια πρόκληση που συνιστά η προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος.

Με την αλλαγή του κλίματος να βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη, και με την βεβαιότητα ότι αυτή θα έχει επιδεινωθεί πριν ακόμη κατορθώσουμε να την θέσουμε υπό έλεγχο, η προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές αποτελεί επίσης ένα κρίσιμο ζήτημα για τις βιομηχανικές χώρες. Στις αρχές του επόμενου χρόνου, η Επιτροπή θα οργανώσει μια σημαντική διάσκεψη στις Βρυξέλλες και θα δημοσιεύσει μια Πράσινη Βίβλο με στόχο να ξεκινήσει μια συζήτηση σχετικά με αυτά που πρέπει να πράξει η Ευρώπη προκειμένου να προσαρμοστεί στην αλλαγή του κλίματος.

Η αλλαγή του κλίματος απειλεί τη μελλοντική ευημερία και σταθερότητα των κοινωνιών μας. Στη μάχη κατά της αλλαγής του κλίματος έχουμε να αντιμετωπίσουμε τεράστιες προκλήσεις. Ωστόσο, την μάχη αυτή μπορούμε να την κερδίσουμε. Η διεθνής κοινότητα πρέπει να επιδείξει την αναγκαία πολιτική βούληση και να λάβει τα απαιτούμενα επείγοντα και φιλόδοξα μέτρα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αποφασισμένη να συνεχίσει να είναι η πρώτη που δίνει το παράδειγμα.

Το κείμενο αποτελεί ομιλία που πραγματοποιήθηκε από την «Ελληνική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος και Πολιτιστικής Κληρονομιάς» και την Τράπεζα της Ελλάδος στις 3 Νοεμβρίου 2006 στην Αθήνα.